

INNTEKTSPOLITIKKEN

Statsminister Odvar Nordlis foredrag på den faglig-politiske konferansen i Fredrikstad torsdag 22. november 1979.

Norge har hittil kommet ganske velberget gjennom en etter hvert lang og meget alvorlig internasjonal økonomisk krise. Regjeringens motkonjunkturpolitikk tok i første rekke sikte på å sikre sysselsettingen. Økt offentlig etterspørsel, økte statsbankutlån og selektive støttetiltak til utsatte bedrifter sikret arbeidsplassene og gjorde at det internasjonale tilbakeslaget ikke fikk alvorlige følger for sysselsetting og aktivitetsnivå i Norge.

Etter hvert førte denne motkonjunkturpolitikken til økende ubalanse i vår utenriksøkonomi og til struktur- og konstanatsproblemer i næringslivet. Etter hvert som det ble klart

- 2 -

at den forventede konjunkturoppgangen uteble, ble motkonjunkturpolitikken i Norge lagt om til en stabiliseringspolitikk for å dempe den innenlandske etterspørsel og bedre vår konkurransevne. Også i denne nye situasjon var hovedmålet å sikre sysselsettingen. Vi har maktet det, mens tallet på arbeidsledige i de vestlige industriland ligger på 12 - 15 millioner og er økende.

Samtidig er vare- og tjenestebalansen endret fra et underskudd på ca. 20 milliarder kroner i 1978 til et ventet overskudd i 1979 på vel 3 milliarder. Underskuddet på driftsbalansen ventes å bli ca. 8 milliarder kroner i 1979 mot vel 26 milliarder kroner i 1977.

I tillegg øker nå oljeproduksjonen og inntektene fra oljevirkosomheten, med en forventet eksport av olje og gass i 1980 på om lag 35 milliarder kroner.

Ser man på situasjonen etter vel ett år med pris- og inntektsstopp, kan vi slå fast at også her er resultatene oppmuntrende.

Pris- og kostnadsveksten er omtrent halvert i forhold til i fjor. Prisstigningen fra 1978 til 1979 vil etter det vi kan se i dag bli på omlag 4.7 - 4.8 %. En sterk importprisstigning, særlig på olje, har ført til at den innenlandske prisstigningen blir noe, men ikke mye, sterkere enn det vi la til grunn i fjor høst.

I internasjonal målestokk har vi klart oss godt. Fra august i fjor til august i år steg prisene i OECD-landene i gjennomsnitt i overkant av 10 %. I de europeiske OECD-landene var prisstigningen vel 11 %. Den norske konsumprisindeksen steg i samme tidsrom med bare 4.4 %. I tillegg kommer at prisstigningen i OECD-området totalt har vært tiltagende i det

senere. Dette er det motsatte av utviklingen her hjemme.

For lønnsutviklingen er ikke statistikken ført så langt fram. Tallene for industrien tyder på at lønnsstigningen fra i fjor til i år vil bli ca. 4 % eller kanskje noe i underkant av dette.

Kjøpekraften synes likevel å bli opprettholdt på samme nivå som i fjor. Dette gjelder i hvertfall for familier i de lavere og midlere inntektsgrupper. For familier med høyere inntekter vil det imidlertid bli en nedgang. Det samme gjelder enslige på alle inntektstrinn.

Vår konkurranseevne overfor andre land er blitt klart bedret i de siste to år etter at det hadde skjedd en klar forverring utover i 1970-årene. Forbedringen i fjor skjedde stort sett ved nedskrivning av kroneverdien. Et viktig bidrag til den fortsatte forbedring i år, har vært den demping vi har

oppnådd i pris- og kostnadsstigningen.

Vi kan altså slå fast at det har vært gode resultater så langt. Dette skyldes i stor utstrekning at det har vært en bred oppslutning i opinionen om de tiltakene som har vært gjennomført. Dette gjelder ikke minst fagbevegelsens lojale oppslutning om inntektsstoppen. Det tjener fagbevegelsen til ære at den har vist så stort ansvar i en vanskelig tid.

Men selv om vi altså er på rett vei, er det betydelige problemer foran oss. Det er nå en økende prisstigningstakt i andre land. Samtidig regner en må at produksjonsveksten i OECD-landene neste år blir mindre enn det en trodde bare for kort tid siden. Videre vil nedbetalingen av utenlandsgjelden legge beslag på betydelige beløp i årene framover.

Det er uten videre klart at ytterligere bedring av konkurransevnen vil gjøre det betraktelig lettere å møte de proble-

mene vi her står overfor. Det er også ganske klart at det da er nødvendig med fortsatt moderasjon fra alle grupper. Det er nå avgjørende at vi ikke forskusler det vi har oppnådd gjennom pris- og inntektsstoppen.

Vi kan ikke sikre full sysselsetting og samtidig lav pris- og kostnadsvekst bare ved kreditt- og finanspolitiske virkemidler. Skal vi trygge sysselsettingen på kort og lengere sikt, er det helt nødvendig å kombinere finans- og kredittpolitikken med en effektiv pris- og inntektspolitikk.

Regjeringen har lagt stor vekt på at inntektspolitikken skal være basert på et nært samarbeid mellom myndighetene og organisasjonene. Det er i stor grad organisasjonenes lojale oppslutning om inntektsstoppen som har gjort det mulig å gjennomføre den så effektivt hittil. Det er også samarbeid og solidaritet som må danne hovedfundamentet for inntektspolitikken i 1980 og

senere år.

Gjennom 1979 har det foregått drøftinger mellom myndighetene og organisasjonene om inntektspolitikken framover. I disse drøftingene har det vært full enighet om at den lavere pris- og kostnadsstigningen som vi har kommet ned på i 1979 må bli ført videre i 1980 og årene framover. Dette har så vel organisasjonene som deltar i Kontaktutvalget som de som deltar i Kontaktordningen sagt seg enige i. Det er også enighet om at dette innebærer en høy grad av moderasjon når det gjelder inntektsutviklingen neste år.

Fastleggningen av lønninger og jordbruksprisene er de to viktigste elementene i inntektsutviklingen. De betyr også mye for prisutviklingen.

Retten til frie forhandlinger mellom partene i ar-

beidslivet er et viktig demokratisk prinsipp. Men denne retten innebærer også et betydelig ansvar. Det er i hovedsak forhandlingspartene som bærer ansvaret for lønnsutviklingen.

Regjeringen ønsker å gjøre sitt for at lønns- og inntektsoppgjørene i 1980 kan foregå i samsvar med landets økonomi, og få en god sosial profil. Men Regjeringens muligheter til å påvirke lønnsutviklingen er begrenset av den stramme finanspolitikken som det er nødvendig å føre.

I første omgang er det perioden fra årsskiftet og fram til inntektsoppgjørene til våren som er aktuelle.

Landsorganisasjonen og Norsk Arbeidsgiverforening har nylig blitt enige om en protokoll for hva som skal skje i denne perioden. Organisasjonene i Kontaktordningen har sagt seg enig i intensjonene bak denne protokollen, og de er villige til å søke å komme fram til avtaler på sine områder som er tilpasset

de retningslinjene protokollen trekker opp.

Det er viktig i denne sammenheng å være klar over at for en del tariffområder gir ikke avtaleverket hjemmel for noen lønnsjustering før ved tariffrevisjonen til våren.

Det er nødvendig at den moderate linjen organisasjonene på denne måten legger opp til, følges av alle, også de som faller utenfor de landsomfattende organisasjonene. Det ville ikke være riktig om slike grupper skulle få en gunstigere inntektsutvikling enn medlemmene i de landsomfattende organisasjonene. For grupper utenfor avtaleområdene vil Regjeringen derfor fremme forslag om en inntektsreguleringslov. Den konkrete regulering for de grupper det her gjelder, forutsettes å følge resultatet for de større tariffområdene.

Men denne moderasjonslinjen er ikke begrenset til

lønnstakerne. Også de andre organisasjonene som deltar i Kontaktutvalget, innen jordbruk og fiske, har sagt seg enig i denne linjen. Vi må kunne gå ut fra at dette vil gi uttrykk i de drøftingene mellom staten og organisasjonene om inntektsoppgjørene for disse gruppene neste år.

Det er videre forutsetningen at det samme opplegget må gjelde de grupper av selvstendige som staten har avtaler om honorartakster med. Dette gjelder privatpraktiserende leger, tannleger og andre.

Loven om pris- og inntektsstopp utløper ved årsskiftet. Jeg kan bekrefte at den ikke vil bli foreslått forlenget. Men det er samtidig nødvendig å forhindre at oppdemmede ønsker om prisøkninger fører til en ukontrollert og sterk prisstigning. Regjeringen vil derfor gå inn for en streng regulering og overvåking av prisutviklingen. Etter hvert som det er grunnlag

for det, vil vi gradvis gå tilbake til en vanlig prisdannelse. Den viktigste forutsetningen for dette er at vi i 1980 kan holde prisutviklingen så godt under kontroll at vi ikke mister de fordelene som norsk økonomi har vunnet i 1978 og 1979.

Kostnadsutviklingen videre vil i stor grad avhenge av inntektsoppgjørene neste år. Det er Regjeringens forutsetning at de blir i samsvar med den moderasjonslinje som alle nå synes å slutte opp om.

Men skal denne linjen gjelde alle, må de forskjellige oppgjørene sees i nær sammenheng. Bare på den måten vil det bli mulig å få til oppgjør som virker lite kostnadsdrivende samtidig som de har en tilfredsstillende fordelingsmessig profil. Denne samordningen må naturligvis gjelde alle grupper, ikke bare lønns- takerne. Oppgjørsformen er først og fremst organisasjonenes eget ansvar og overlatt deres initiativ. Regjeringen er for

sin del villig til å medvirke til en slik samordning, og til at oppgjørene skjer innenfor en realistisk økonomisk ramme. Det viktigste ved Regjeringens medvirkning er trolig å sikre den sosiale profil i oppgjørene.

Dersom myndighetene skal kunne gjøre noe effektivt, vil det være en forutsetning at oppgjørene foregår samordnet.

Den diskusjon om oppgjørsformen som pågår i fagbevegelsen er interessant. Etter min mening er det fordeler så vel med sentraliserte som desentraliserte oppgjør. Et viktig moment er at de ulike forholdene mellom lønnstakergruppene gjør det nødvendig med rom for lokale tilpasninger innen avtalerammen. Men det burde ikke være umulig å få dette til, selv med en høy grad av sentraliserte forhandlinger og avtaler.

Med et helt desentralisert og u-koordinert oppgjør er det vanskelig for staten å påvirke resultatet.

LOs representantskap skal i første del av desember trekke opp retningslinjene for tariffrevisjonen. En del krav er allerede lagt fram for offentligheten. De angår bl.a. lavtlønnsprofil, en femte ferieuke og opprettholdelse av kjøpekraften. I hvilken grad disse kravene og andre kan oppfylles, vil avhenge av den økonomiske situasjonen og av de forhandlinger som må føres mellom partene. Men dette er krav som er felles for alle tariffområder. Etter min mening egner de seg derfor ikke for forbundsvise forhandlinger. Krav av denne type gjør det naturlig med forhandlinger på sentralt plan.

Oppgjørsformen for inntektsoppgjørene til våren er som nevnt i første rekke organisasjonenes eget ansvar og det er de som må avgjøre spørsmålet. Men det må være tillatt for meg å peke på at hensynet til den økonomiske utviklingen, moderasjonslinjen som er nødvendig for å trygge sysselsettingen,

og hensynet til inntektsfordelingen gir et klart behov for høy grad av samordning. Det vil også være en betingelse for en meningsfylt medvirkning fra myndighetenes side, dersom organisasjonene måtte ønske det. En slik oppgjørform burde likevel kunne gi rom for de nødvendige tilpasninger på det lokale plan.